

Злаїџа Коцић

ПРЕОБРАЖЕЊЕ И СТВАРАЊЕ

Толико се удубите у две речи, које се данас овде тако радосно повезују, реч *стварање* и реч *преображење*, да се оне најзад претворе у два брата близанца. Један од њих је песник, а други испосник. Испосник предложи, песник се сложи, и они се, о Преображењу, састану у подножју високог брда и ћутке се успну на врх. Ту воде дуг разговор о смислу и поруци Преображења Господњег на Тавору, о тешкоћама стицања врлина, о стваралачком немиру и путевима смирења, о души и њеном задатку да на земљи сазри до одређеног ступња нужног за прелазак из времена у ванвремље... Тек на крају, испосник открије брату најважније: „Не знам зашто” – каже он – „јавља ми се слика *како ће то бити кад изађем њед Госјога*. Пред Њим, пред суштом Светлошћу, клечим, и на трави (ваљда је то небеска трава!?) развезујем свој завежљај. Да покажем шта сам узгојио на земљи, која сам уздарја донео. Кад – нема онога што сам спремио да понесем. Само нешто што не знам ни шта је. Ја збуњен, а иза рамена чујем глас: радуј се, то је *твој њруг*.” Тек тада песник схвати зашто га је брат замолио да у завежљају понесе на брдо оно највредније што мисли да је постигао. Оно што стварамо огледало је и отисак наше душе, печат њене зрелости и прочишћености. Добро је да повремено завежемо уста и развеземо завежљај, да се преслишамо има ли у њему *ичеџ*.

Да су *сiварање* и *iпреображење* речи-близанци, сведочи њихова матична књига рођених, која се зове *Посiпање*. Из те књиге *о некоучивом* видимо да је од самог Почела света, исходећи из предвечне Божје Речи, првим раздвајањем на небо и земљу потекао велелбни, моћни, разгранати и бескрајни низ преображаја. Иако човек, као врхунац свега створеног, у том низу има почасно место – сав тај низ му је непојаман. Није реч само о непојамности невидљивог – и усред видљивог света човеку непрестано измиче чак и оно што он својим сопственим чулима прима, сопственим умом усваја, чак и оно што сопственим трудом створи. Зашто је то тако није тешко наслутити: првотни стваралачки ланац преображаја не престаје да расте, свет се непрекидно пресаздаје у све ширем и дубљем замаху. Мења се и сам човек који тај покретљиви свет треба да појми. Јер и сам човек је у сталном и све лућем покрету, и сам човек тај покретљиви свет непрестано мења, дограђује га, па и руши, улепшава га, па и унакажује, преобликује га споља и нагони да се преображава изнутра.

Пресаздавању подлеже све што је икад игде саздано. Мноштво слојева наше земаљске стварности свакога трена напоредо се мења у треперењу и радости или грчу, тегобности постојања. Преодевају се споља и изнутра дан и година, кап росе и река, пламичак из воска и вулканска магма. Вилин коњиц у лету, лисица у довијању, грозд у сазревању, муња у блеску, градски трг у вреви, младенац у гугутању... Творац низом очигледних симбола непрестано указује на тај кључни наук. Преображава се семенка, у земљи кроз незане нам међуоблике, на земљи од изданка до цвета и плода. Јаје под носилом, или у нашој руци, спремно је за несагледиви низ могућних облика. Преодева се прозор у ледене шаре пред чијом лепотом и загонетком занемимо. Заинатила се и сенка да нас не пусти од земље, сваког трена другачија и неухватљивија. Заклео се сан да кључеве својих бескрајних одаја баци у бездан ноћи. Зарекла се Реч да ће се преображавати док је света и века – а све зато да би наук о преображењу *уишувала људска душа*. Да би јој тај наук послужио у пресаздавању и преображавању саме себе – у процесу раста, сазревања и прочишћавања, процесу у коме праисконски ланац преображаја *врхуни*. Тај врх, *зрела и чистиа душа сiремна за iпрелазак*, кључ је над кључевима за сва могућна правила, све узроке и сврхе људског постојања на земљи.

Под преображавањем *душе* наши свети оци подразумевају узгајање *врлина*, узлажење уз лествицу ка апсолутној чистоти. А као један од виших ступњева пребражења *свесiи* издвајају помак према *свељубави*: ступањ на коме своју љубав упућујемо и оном ко нас не воли, ко нас мрзи. Ова два погледа сустичу се у слици преображења *ишела* – слици Преображења Господњег на гори Тавор. Сјај са горе Тавор (на арамејском *тавор*, *табор* значи *врхунац*) између осталог објављује нам врхунску

могућност за човека: сјај тела, јер у њему сјаји душа, јер у души сија Свети Дух. Ставља пред нас највиши задатак: овакав плод можете, ту на земљи, узгојити за себе и за небо. Само допустите да Свети Дух не-сметано просија кроз вас, само се успните до свог сопственог врха! Али ми, данашњи, видимо ли где је тај врх човеков? У подножју Тавора, ако не и ниже, таворимо, таборујемо час у добру час у злу, и нехотице бришући свету границу између њих, збуњени лажним ознакама.

Збуњена је данас и осетљива душа песникова; ипак, надлеће свет, труди се да га обујми погледом, да га облети и сагледа његов просторно-временски клобук, да му прозорљивим погледом продре у срж. Или се надноси над прах с увеличавајућим стаклом: попут пчеле која не сагледава слику уцело већ део по део слаже у мозаик, песник покушава да зацели штрбу слагалицу света. Да би најзад одустао од ње, схвативши да се ова стално осипа. Срећом, ово одустајање не значи да се песник враћа на нулу празних руку. И оно мало што је његова душа усвојила, показаше се као драгоценост. Нацрт клобука с којим се вратио он ће привезати на ту почетну нулу, и ето му мрежице с којом ће ловити у просторима унутарњим. После и највећих замаха ка спољном свету душа се окреће себи и, мада се испоставља да се ту ларвице још лакше измигоље, песник више не одустаје. Кад год се врати на нулту тачку, он увек привезује нову мрежицу и креће у лов на смисао сталних промена и вечнога кретања, смисао преображења. Нула се заобљује у круг; таложећи круг преко круга, песник создаје своје спиралне лестве спознаје, а кад се ове претворе у стуб прочишћења, сам он, дотле потукач и бегунац, постаје столпник са букагијама светског бола и квара око ножних глежњева.

Букагије су антитеза ореолу. И *сав земни загађивак* за људску душу, сав њен *живојни најор* могао би се представити сликом: тело у коме пребива, душа смирује на стубу прочишћења, земне окове са ножних глежњева она узноси уз тело и учини да се над главом преобразе у светли, свети нимб. Али дабоме, то је највиши образац о коме песник само сања у својим муцавим стиховима – призива га не за себе, *за човечанство*. По незаслуженој милости, ми тај образац имамо на почецима свога песничко-светачког родослова. Образац и образ Светога Саве, коме дугујемо захвалност за сваку златну жицу и успињачу на њој, па и за данашњи светли жички дан као жичару уз Гору Преображења.

За разлику од светосавских времена, када се песник обраћао Богу и исписивао свој текст као службу и славословље, данашњи песник се најчешће обраћа земном лику у кривом огледалу, и у раздешеном, обесвећеном свету исписује протест на коверти без адресе. Окружен *злом* и *апокалиптичним знацима*, он ипак може наћи *ушеху* – где би ако не опет у идеалном обрасцу: у *Ошкривењу* Јована Богослова, који, после страшних призора пресаздања света, види ново небо и нову

земљу, а међу победницима зла види и *йеваче на сѣакленом мору*. Види их својим очима како стоје на том *мору смијешаном с оџњем* и чује својим ушима како певају: *Велика су и дивна дела Твоја, Госйоде*.

Око српског песника огледа се у чађавој срчи, ухо ослушкује дама-ре згаришта врачарског, косовског и хиландарског. Где Сава, йевач на сѣакленом мору, чини да се крхотине преобразе. Једна зове: приђите, огледајте се у својој немоћи, призовите силу Божју. Друга брише чађ са себе, претвара се у прозорско стакло с леденим шарама. Шаре и не покушавају да говоре, јер стаклено море хучи, огањ пламса, ливаде певају – али зато с унутрашње стране прозора хорови оловака, наливпера и васкрслих крижуља прихватају рефрен: Све шйо йише нека хвали Госйода.